

BIYDER

2023 1(1) 70-91

İnceleme Makalesi / Review Article

MANA-YI HARFİ İLE BAKIŞ: İNSANIN MAHİYET VE HAKİKATI, SAADET VE SORUMLULUĞU*

Şener DİLEK¹

Öz

İnsanlığın düşünce dağarcığında iki bakış açısı var. Birincisi “MANA-YI İSMİ” diğeri ise “MANA-YI HARFİ” dir.

Tahkik mesleği, her şeyden önce bu iki bakış açısının “farkı fark ettiren farklılıklarını” ortaya koymayı icap ettirir. Ta ki, meseleler daha açık bir biçimde zihinlere nakş olunsun, idrak ve gönüllerde makes bulsun.

Bu itibarla işin başında “MANA-YI İSMİ” kavramını bir derece hakikatle karışık simgesel ve sembolik ifadelerle resmetmenin daha hikmete uygun olabileceğini düşündüm. Çünkü alegorik metinler, simgesel ve sembolik beyanlar kolay kolay unutulmaz. Fikrî intikali kolaylaştırır. Meselelerin açıklanmasına ışık tutar. Doğru ile yanlış birbirinden ayırır. Hakikatleri net bir biçimde gözler önüne serer. İdraklere gösterir.

Bu itibarla, yazı çok resmî, kuru ve çiğ tutulmamıştır. Mizah ve değişik misallerle kelamın kıvamına kuvvet vermeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mana-yı Harfi, Mana-yı İsmi, Mahiyet

THE VIEW WITH THE LETTER OF THE MEANING: HUMAN NATURE AND REALITY, BLISS AND RESPONSIBILITY

Abstract

There are two perspectives in human thought: 'MANA-YI NAME' and 'MANA-YI LETTER'.

In Tahkik, it is necessary to reveal the differences between these two perspectives in order to gain a clearer understanding of the issues and engrave them in our minds and hearts.

At the outset, I considered using symbolic and allegorical expressions to depict the concept of 'MANA-YI NAME' in a more memorable and illuminating manner. Such language aids in intellectual transfer, clarifies issues, distinguishes between right and wrong, and reveals truths clearly. It presents the perceptions.

* Bu çalışma 21-23 Ekim 2023 tarihleri arasında Bitlis Eren Üniversitesi'nde düzenlenen VII. Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresinde sunulan “Mana-yı Harfi ile Bakış: İnsanın Mahiyet Ve Hakikati, Saadet Ve Sorumluluğu” başlıklı bildirdiden türetilmiştir.

¹ Emekli Profesör, senerdilek44@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2287-5097

In this respect, the writing was not kept too formal, dry and raw. It has been tried to give strength to the consistency of the word with humor and various examples.

Key Words: Mana-i-Letter, Mana-i-Name, Essence

GİRİŞ

Beşere bir mihenk taşı hükmünde, dinleyenleri rahatlatacak ve muhtemel ki, teneffüse vesile olacak *simgesel, sembolik, alegorik ve mizah* yüklü birkaç misal:

BİRİNCİSİ: Adamın biri Süleymaniye Camisine girdi. Nakışlarla süslü kapı ve pencerelere, muhteşem tezyinatlara baktı. Mihrap ve minberi dikkatle inceledi. Kubbedeki hat sanatına hayran oldu. Takdir ve tahsin etti. Çok beğendi. Hayretini gizleyemedi. “*Ne güzeldir!*” dedi. Parmağını ısırды. Ama, bu maharet ve ince işleri, bu latif, zarif nakışları ve bütün güzelliklerin tamamını fırça ve boyalara, tahta ve kerestelere, demir, taş, mermer, kum ve çakıllara havale etti. Sonra hükmünü verdi: “*Bu ihtişam ve bu güzellik, bu tenasüp ve ahenk bu malzemelerin ürünüdür.*” dedi. Bu şuursuz, cansız, akılsız ve iradesiz maddeleri birer *dirayetli sanatkar, birer mükemmel bir usta ve maharetli birer nakkaş* olarak gördü ve göstermeye çalıştı. Yazdı ve çizdi. Evirdi çevirdi. Uydurma kelimelerle, ruhsuz ve hakikatsiz cümlelerle süsledi püsledi. Dünyayı yeni keşfetmiş gibi bir bilim adamı (!) hüviyetinde etraf-ı âleme ilan etti. Adına “*Çağdaş Yorum Sanatı ve Bilimsellik*” dedi. Bu çağdaş bilimsel yalanı, bilim maskesi altında insanlara yutturmaya çalıştı.

“*Bu muhteşem eser Mimar Sinan’ındır.*” diyenleri de yobazlıkla, gericilikle, taassup ve cehaletle itham etti. Göre göre, bile bile hikmeti çiğnedi. Hakikate gözünü kapadı. Mimar Sinan’ın kemalatını örttü, tamamen kapattı. Münkir-i Sinan oldu.

Bu adam hükmiyet noktasında İNKÂRCILAR DEFTERİNE KAYDOLDU.

Evet, insanların “SİCİL DOSYASI” ve “VUKUAT KAYDI” var.² Konuşmak da yazmak da ameldendir.

---

² Yıllar önce yaşadığım çok önemli, hafızamdan hiç silinmeyen bir hatırayı sizlere aktarmak istiyorum. Asistanlık döneminde, doktora tezi ile ilgili birkaç konu seçmiş, bunlar hakkında gereken kaynak ve dokümanları hazırlamış, hocama takdim etmişim. “*Hocam! İşte bunlar yaptığım çalışmalar. Hangisini tercih edeyim? Ne buyurursunuz?*” dedim.

Allah rahmet etsin. Hocam baktı, inceledi. Sonra: “*Kanaat getirdim. Tamam Şener! Tamam! Sen doçent de olursun, profesör de... Hiç merak etme! Ama sana bir tavsiyem var: yapacağın çalışmalar, yazacağın kitaplar silik, sönük, derme çatma, yalan yanlış olmasın ve asla hakikati incitmesin, hakkı zayı etmesin. Çünkü insanın yaptığı çalışmalar, insanı takip eder. Ölüp gitsen bile kabirde seni rahatsız eder. Başına bela olur, haberin olsun! Bu söyleyeceklerimi baba tavsiyesi gibi kabul et ve hiç unutma!*” dedi.

İKİNCİSİ: Başka bir adam, bir resim ve sanat sergisine gitti. Bir tablo dikkatini çekti. Hayran hayran baktı. Çok hoşlandı. “*Ne kadar mükemmel ne kadar şahane!*” dedi. Fotoğrafını çekti. Duvarına astı, arkadaşlarıyla paylaştı. Ama tablodaki güzellik ve sanat maharetini fırçalara, boyalara, paletlere verdi. Ressamı hiç düşünmedi ve dikkate bile almadı. Düşünce ve fikirlerini “*Modern Resim Sanatı: Sanatsal Tesadüfler.*” başlığı altında açıklaya çalıştı. “*Kâinatta tesadüfe tesadüf edilmez.*” hakikatini çiğnedi. Ahmaklığını umum âleme tescil ettirdi.

Hükmiyet noktasında AHMAKLAR DEFTERİNE KAYD OLDU.

ÜÇÜNCÜSÜ: Bir kadın defileye gitti. Orada şahane güzellikte, nakışlı, zarif ve latif elbiselere baktı. Çok hoşuna gitti. “*Aaa! Aaa! Ne kadar güzel ne kadar cazip!*” dedi. Hayretini gizleyemedi. Ben “*Ömr-ü hayatımda böyle bir güzellik görmedim. Bakın şu zarafete ve şu güzelliğe!*” dedi. Ama bu güzellik ve zarafeti iğne ve ipliğe, makasa, kalıba ve dikiş makinelerine verdi. “*Bu zarif sanatların arka planında kim var?*” diye hiç düşünmedi. Ne stilisti ne de modelisti hiç araştırmadı. “*Bu kesim kimin, bu biçim kimin?*” diye hiç sormadı. Merak da etmedi, öyle ki, hayaline bile getirmede. Bakış ufkunu “*Giyim Sanatında Olasılı Rastlantılar*” diye ilan etti. Soyut ile somutu, fiil ile faili, eserle müessiri, sanat ile sanatkârı birbirine kattı karıştırdı. Plan, proje ve tasarım ilminin hakikatlerine ihanet etti. “*Sanatlı eser, sanatkârını gösterir.*” hükmüne gözlerini kapattı.

Hükmiyet noktasında bu da AVANAKLAR DEFTERİNE KAYD OLDU.

DÖRDÜNCÜSÜ: Gabi, adi, bayağı ve zevk düşkününü ahmak bir adam, mutfağa girdi. Yemeğin mis gibi leziz kokusunu görünce kendinden geçti. Hemen kapağı kaldırdı. Hayvan gibi yemeğe saldırdı. Karnı doyduktan sonra bu yemeği yapan aşçıya teşekkür etmedi. Aşçının maharet elini, hiç dikkate almadı. Bu güzelliği, bu mükemmel ziyafeti soğan ve sarımsağa, tuz ve bibere, et ve ciğere, patates ve patlıcana verdi. Arka plandaki rahmet elini, ikram sofrasını tamamen inkâr etti. Şuursuz bir ahmak olduğundan kâinatta “*ilim-irade-kudret*” olmadan hiçbir şeyin asla yaratılamayacağı gerçeğini göremedi. “*Yaradılış Gerçeği*” ne karşı gözlerini kapadı, kulaklarını tıkadı. Çünkü o yaratılan nimet ve ikramlara işkembesinin gözü ile baktı. Ve nihayet o gözlüğün felsefesini de üretti:

“*Ye! İç! Yat, kalk! Varsa hayalin!*”

Boş ver dünyayı, bitmesin zevalin.

Aldırma ha! Hoş gidiyor ahvalin.

Zevke dal. Düşünme derin derin.”

dedi. Meşrebini de “*yemek ve dökmek*” üzerine inşa etti. Çünkü bu pislik makinesi, bu fişki arabası tefekkürden bihaber idrak ve intikal fukarası, zavallı bir biçare idi.

O da NANKÖR SEFİHLER DEFTERİNE KAYD OLDU.

BEŞİNCİSİ: Enaniyeti kavi, idraki müşevveş, ruhu kirli, kalbi karanlık, vicdanı bulanık; ama ünvanlı yüksek ve çalımı yerlere ve göklere sığmayan şöret sarhoşu bir herifi çağırışlardı. Konferans verecekti. Konu: “Sanat ve estetik” idi. Adam bir saat konuştu. Tam bir saat! Zarafeti, estetiği, sanat dakikliğini anlattı durdu. Ama “Bu eser kimin? Kim yaptı? Niçin yaptı? Kimler için yaptı?” sorularını hep savsakladı. Sanatkârları devre dışı bıraktı. Hiç konuşmadı. Lal kesildi. “Ey ahmaku’l-humakadan tahammuk etmiş sarhoş ahmak!” hitabına muhatap oldu. Fikir ve düşüncelerini “Estetik ve Kendi Kendine Oluşumlar” diye ilan etti.

O da AHMAK GAFİLER DEFTERİNE KAYD OLDU.

ALTINCISI: İblisten ders almış, en dehşetli bir dessay, işi gücü fitne üretmek ve dimağları karıştırmak, safi zihinleri bozmak isteyen bir herif eline kazma, kürek aldı. Güya bir kazı yaptı. Tamamen tezgâhtı bu kazı... Elindeki çene kemiklerini ve kafataslarını evirdi çevirdi, birbirine ekledi ve yapıştırdı. Sahtekârlığını gayet usturuflu bir biçimde dünya kamuoyuna sergiledi. Yaptığı araştırmalarını “Evrimsel Devrim” şeklinde âleme duyurdu. Evrim softalarına malzeme üretti. Ama ne oldu? Dürüst bilim adamları, ismine “PİLTDOWN ADAMI” denilen bu sahtekârlığı âleme ilan ettiler.³

³ Bilim tarihinin en büyük skandalı, en dehşetli bir sahtekârlığı ve en sinsi ve usturuflu bir yalanı “PİLTDOWN ADAMI” projesidir. Bu düzmece yalan 1912 yılında gündeme getirildi. CHARLES DAWSON isimli PALEONTOLOG olan bir adam, İngiltere’nin PİLTDOWN yakınlarındaki bir çukurda, bir çene kemiği ile bir kafatası bulunduğu iddiasıyla ortaya çıktı. Aslında olay planlanmış usturuflu bir tezgâhtı. Senaryo önceden kurgulanmıştı. Bu bir “Kesme-Yapıştırma”, “Çalma-Yakıştırma” tezgâhi idi. Bu düzme tezgâha “PİLTDOWN ADAMI” adını verdiler. Uzmanlar (!) hemen bunu, insanın evrim geçirdiğine bir delil olarak bütün dünyaya duyurdular. Yazarlar, bilim adamları (!) devreye girdi. Yazdılar, çizdiler. 40 yılı aşkın bir süre, 500’ü aşkın akademisyen “PİLTDOWN ADAMI” hakkında doktora tezi hazırladı. “PİLTDOWN ADAMI” İngiltere’nin en meşhur müzesinde (British Museum) teşhir edildi. Bu yalan tufanı kırk yıl sonra ortaya çıktı. 1949’da KENNETH OAKLEY, “FLOR TESTİ” metoduyla bu işin tamamen bir düzmece olduğunu kanıtladı. Daha sonraki araştırmalar sonunda şu gerçek ortaya çıktı: “PİLTDOWN ADAMI”nın kafatası, 500 yıl önce yaşamış bir insana, çene kemiği ise, birkaç yıl önce ölmüş bir ORANGUTAN’a (bir maymun türü) aitti. Dişler, insana ait olduğu izlenimini vermek için özel olarak eklenmiş ve sıralanmış, eklem yerleri de törpülenmişti. Bütün parçaların eski görünmeleri için de “POTASYUM-DİKROMAT” ile lekelenmişti. Bu iş faş olunca, bu işin düzenbazları, yalan tüccarları* “PİLTDOWN ADAMI”nı hemen apar topar müzeden kaldırdılar. (YARADILIŞ MUCİZESİ, Şener Dilek, s.7. 2018; İttihad-ı İslam, Şener Dilek, KİTYAY, s.162-166. 2023)

Evet, yalanın pek çok tabakası var. En dehşetli ve en büyük yalan küfürdür. Küfür ile insan, en büyük hakikat olan Allah’ın varlığını inkâr etmiş, en büyük gerçeği kapatmış olur. Bu yalanların içinde bir de usturuflu, sinsi bir başka yalan vardır. Bu yalanın adı da “BİLİMSEL YALANDIR.” Bilimsel yalan ile gerçekler kesme-yapıştırma, çalma-yakıştırma tekniği ile ters düz edilir; eldeki istatistikler, veri ve belgeler bir cerbeze ile çaptırılır, hakikatler örtülür, gerçekler gizlenir.

İşte size bir istatistikî yalan: Sağ ayağı kızgın bir ateşin, sol ayağı buzun üzerinde olan bir insanı hayal edin. Bu adamın ortalaması istatistikçilere göre ılıktır.

Bu devrim yobazı da PROFESYONEL SAHTEKÂRLAR VE YALANCI İBLİSLER DEFTERİNE KAYD OLDU.

İŞTE BU ALTI MİSAL “MANA-YI İSMİ” BAKIŞ AÇISINI RESMETMEKTEDİR.

Evet, “MANA-YI İSMİ” ile bakış, kör bir bakışıdır. Bu bakış, esere bakar ama sanatkârı görmez; göstermek istemez. Daha ilerisi, ölçülü ve düzgün, mükemmel sanat eserlerini ya tesadüflere havale eder. Ya kendi kendine olmuştur der. Ya da kör tabiata yahut şuursuz sebeplere, akılsız zerrelere isnat eder. Çünkü:

“MANA-YI İSMİ”, dalalet körlüğü, gaflet bataklığıdır.

“MANA-YI İSMİ”, fitratın şehadetine ihanettir.

“MANA-YI İSMİ”, Sanatın arkasında sanatkârı inkâr etme başkaldırısıdır ve anarşist bir bakışıdır.

“MANA-YI İSMİ”, akıl ve fikre, hikmet ve hakikate tamamen ters düşen bir fikir fukaralığı ve hakikatları gizleme küstahlığıdır.

“MANA-YI İSMİ”, sanatkârı katletme girişimidir.

“MANA-YI İSMİ”, dinsiz ve imansız seküler anlayışın bütün dünyaya dikte etmek istediği sapık bir zihniyettir.

“MANA-YI İSMİ”, şu muhteşem kâinat kitabına karşı gözünü, kulağını ve idrakini kapatan meşum bir zihniyetin batıl bir borazanıdır.

“MANA-YI İSMİ”, karanlık batının sinsi, şeytanî iblisane bir senaryosudur.

“MANA-YI İSMİ”, Tevhid inancını kasten silme ve yok etme cinayetidir.

“MANA-YI İSMİ”, Yaratını ve yaşatanı devre dışı bırakan materyalist, zulmani bir gözlüktür. Batıl bir saplantıdır.

Diğer bir ikinci bakış ise “MANA-YI HARFİ” dir.

Hikmetli değerlendirme, ibretli temaşa, derinliğine tefekkür “MANA-YI HARFİ” bakışı içindedir. Çünkü:

“MANA-YI HARFİ”, eserin arkasında müessiri, sanatın arkasında sanatkarı, fiilin arkasında faili görmektir.

MANA-YI HARFİ, basiret gözüdür. “Bir iğne ustasız olmaz. Bir köy muhtarsız olmaz. Bir kitap katipsiz olmaz.” hakikatının şerh ve izahıdır.

MANA-YI HARFİ, hikmet dili, marifet lisanıdır.

MANA-YI HARFİ, Bir modelleme biçimidir. Kâinat kitabını imanî bir bakışla yorumlama tekniğidir.

MANA-YI HARFİ, “Hüküm esmanındır, kemalat esmaya gider” hakikatini mantık ve muhakeme dili ile âleme duyurma çağrısıdır.

MANA-YI HARFİ, kâinat kitabını Esmâ-i ilahîye diliyle akıllara naksetme modelidir.

Evet, sanatlı eser, sanatkârı icab ettirir. Çünkü sanatlı bir eser bir cihetle kendini gösterirken çok cihetle sanatkârın ilim ve iradesinden, kudret ve maharetinden, vasıf ve sıfatlarından, dirayet ve iktidarından haber verir.

İnsan toprağı alır, maharetini sergiler. Topraktan çanak ve çömlek yapar. Yaptığı eserlere damgasını vurur. Patentini çıkartır. Markasını piyasaya sürer. Hiçbir akliselim; “*şu antika seramikler, bu nakışlı çiniler ve bu güzel şahane sanatlı eserler kendi kendine olmuştur. Ya da bunları toprak yaratmıştır.*” diyemez. Çünkü bu sanat güzelliği, bu tenasüp zarafeti hiçbir cihette sebeplere, kör ve sağır tabiata, şuursuz sebep ve zerrelere verilemez.

Evet, kâinatta yaratılan dakik ve nazik, nazenin ve muazzam sanat harikalarına, kudret mucizelerine dikkatle, hikmetle, ibretle bakın! Ne kadar güzel... Ne kadar latif... Ne kadar müzeyyen... Ne kadar mükemmel...

En adi şeylerden, en basit maddelerden en mükemmel mucize şeyler yaratılıyor; bir damla beyaz kandan insan, kuru topraktan yüzbinlerce bağ ve bahçeler, meyve ve sebzeler yaratılıyor.

İşte bu yaradılışlarda i'caz sikkesi vardır. Yani her şey kudret-i İlahiyye'nin birer mucizesi, hikmet-i Rabbaniyenin birer harikasıdır.

Allah-u Azimüşşan sonsuz kudreti ve rububiyetiyle eşyanın mahiyetini değiştirmektedir. Kan ve fişkı içerisinde basit samanlardan süt, et, deri, yün, kan, ilik, kemikleri yaratmaktadır. Koyunların karnında süt fabrikaları, laboratuvarlar, kimyahaneler olmadığı açıktır. Rızkın yaratılması, yavruvara ikram edilmesi ve o rızıktan daha latif göğüslere şefkat konulması doğrudan doğruya kudret-i İlahiyye'nin azim bir tasarrufu, rahmet-i ilahiyye'nin hakimane bir tecellisidir.

Evet, bir şeyden her şey, her şeyden bir şey yaratmak Allah'a mahsustur.

Cenab-ı Hakk'ın sanatı ile beşerin sanatı hiçbir cihetle kıyasa girmez. İnsan samandan sunta yapar. Sunta suyu görünce karnı şişer. Ama beşer sunta yapmak için beş bin sene beklemiş.

Sunta üreten ustaya birisi “*Bu eserde senin hiçbir payın yok! Bu suntayı samanlar planladı, samanlar projeledi, samanlar yaptı.*” dese. Herhalde o usta öfke ve hiddetle: “*Benim bu emek ve gayretimi, maharet ve dirayetini akılsız ve iradesiz, cansız ve şuursuz bu adi çöp parçalarına mı havale*

ediyorsun?” der. Hızını alamaz. “Söyle bakalım! Sen kimsin? Sen frengi okumuş bir ahmak mısın? Yoksa insanları dinden koparmak isteyen, müfsit bir şeytan mısın?” der hiddetle infial eder.

Evet, altını çizerek tekrar ifade edelim: “MANA-YI İSMİ” insanları dalalet vadilerine sevk eden dinsiz ve materyalist felsefenin şuursuz, kör ve sağır gözlüğüdür.

İşte biz bu çalışmamızda, batıl felsefenin kör ve sağır gözlüğünü değil, “MANA-YI HARFİ” bakış acısıyla nurlu ve aydınlık, net ve berrak hakikat ve marifet gözlüğünü esas aldık. Bu noktadan sonraki açıklama ve değerlendirmemiz ve bakış ufkumuz bu çerçeve içinde olacaktır. İnşallah...

Evet, işleyeceğimiz konunun başlığı şudur:

“MANA-YI HARFİ İLE BAKIŞ: İNSANIN MAHİYET VE HAKİKATI, SAADET VE SORUMLULUĞU”

Bu konuyu, bir sohbet havası içinde, sıcak, samimi ve hasbî bir üslup ile anlatmaya çalışacağız.

Hz. Ali (r.a) “İlim, nokta ve nüktedir.” buyurmuştur. Herhalde nokta hükmiyeti, nükte ise işin püf noktalarını idraklere sunar.

Biz de şimdi önce noktaları alt alta sıralayacak, ama yeri geldiğinde ve makam iktiza ettiğinde nükteleri de ihmal etmeyeceğiz. İnşallah...

BİRİNCİ NOKTA: HAKİKAT TERAZİSİNDE İNSAN

Yeni bir duvar saati aldınız. Bu saati bir çivi ile duvara çakacaksınız.

Çok basit bir iş... Bunu herhalde 10 yaşındaki bir çocuk bile yapabilir. Bize göre çok kolay bir faaliyet...

Ama bazılarına göre çok zor, hatta imkânsız...

Ne demek yani?

Şöyle! Cenab-ı Hakk’ın yarattığı bütün canlıları hayalen bu mekâna çağırın. Karada, denizde ve semada ne kadar canlı varsa... Hepsini... Tek tek değil, neveleriyle beraber... Trilyonlarca mahlûk... Gelsinler, baş başa versinler, maharetlerini sergilesinler. Şu çiviye duvara çaksınlar. Çakabilirler mi?

Çakamazlar!

Şimdi tefekkür edelim. Düşünelim biraz. Şu soruyu soralım kendimize?

“Tek bir insanı terazinin bir kefesine koy, diğer bütün canlıları diğer kefeye koy! Kim ağır gelir?”

Cevap bellidir.

Demek hakikat terazisinde insan camiyyet sırrıyla bütün canlılardan daha kıymettar, daha mükemmel, daha âli, daha üstündür.

Yani tek bir insana verilen nimet bütün canlılara verilen nimetten daha büyük, daha âli, daha üstün, daha yüksek ve daha kıymettardır.

İşte “HAKİKAT TERAZİSİ” inde insanın kadr ve kıymeti, itibar ve şerefi...

Evet, tek bir insan bütün kâinata bedel... Hatta belki daha da âli ve daha da mükemmel...

Evet, Şeyh Galip ne güzel demiş:

“Hoşca bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen

Merdüm-i dide-i ekvân olan âdemsin sen.”

(Hoşca bak kendine ki kâinatın özüsün sen.

Bütün yaratıkların gözbebeği olan insansın sen.)

“Sendedir mahzen-i esrâr-ı muhabbet sende

Sendedir ma'den-i envâr-ı fütüvvet sende

Gizli gizli dahi vardır nice hâlet sende

Ma'rifet sende hüner sende hakıykât sende

Nazar etsen yer ü gök dūzah(cehennem) u cennet sende

Arş-u kürsîyy ü melek sendedir elbet sende.”

Evet, insan âlemin özü... Bütün kâinatın özeti. Matlup ve maksut... Kâinat ağacının en son ve en cami meyvesi...

Yerler ve gökler insan için kesilmiş, insan için biçilmiş... Beka, lika, hayat-ı ebediye ve rüyetullah'a mazhariyet insan için...

Evet, insan, Allah'ın muhatabı, halili, habibi olacak keyfiyette yaratılmış...

İbrahim Hakkı Hazretleri ne güzel söylemiş:

Vasf-ı lisân seninledir vasf edemem gönül seni

Nutk-u beyân seninledir vasf edemem gönül seni

Her hünerin kemâlisin her güzelin cemalisin

Hüsn ile ân seninledir vasf edemem gönül seni

Olmazsa kibr ile riya sensin o Beyt-i Kibriya
Genc-i nihan (gizli hazine)seninledir vasf edemem gönül seni
Bilmedi kimse cevherin âleme doldu kevserin
Zevk-i cinân seninledir vasf edemem gönül seni.”

İKİNCİ NOKTA: “EMANET-İ KÜBRA” İTİBARIYLA İNSAN

“Biz, emaneti göklere, yere ve dağlara arz ettik. Onlar onu yüklenmeye yanaşmadılar, ondan korktular da onu insan yüklendi.” (Ahzab, 33/72)

Evet, insanın cevheri büyüktür... Yükü ağırdır. Emanet-i kübrayı haml noktasında insana akıl, şuur, irade ve kelam verilmiş. Sorumluluk ve mükellefiyet noktasında insan, görev ciddiyeti ve kulluk şuru içinde hayatını istikametle sürdürürse, beklenen akıbet, sonsuz ebedi bir devlet, namütenahi ebedi bir saadettir.

Emanetin muhtelif vecihlerinden en önemlisi “Ene”(benlik) dir. Ene, yaratılış sır ve hakikatlerinden gafil olur, haddini aşar, Cenab-ı Hak ile rabitasını koparır, kendine müstakil olarak bakarsa, o zaman gurur ve kibirle, istiklaliyet ve teferruniyetle emir ve yasak çizgisini çiğner. Hayatına adeta bir ilah derecesinde bir keyfiyet biçer. Dalaletlerin her nevini, sapıklığın her çeşidini icra edebilecek bir alçaklığa yuvarlanır, düşer.

Eğer o “ene” kendini bir abd (kul) bilip, görev ve sorumluluğunun bilinci içinde istikametle hayatına yön verir. “Şu hizmet-i iman ve şu dava-ı Kur’aniye omuzuma ihsan-ı ilahi tarafından konulmuş.” der, görevini hakkıyla icra eder ve kulluk potası içinde kendini eritirse, akıbet noktasında sonsuz ebedi nimetlere gark olur. Ama omuz silker, yükten kaçır, sorumluluğu omuzuna almazsa, lakaytlık ve laubalilik içinde sefahat ateşine atılır, yüzünü haktan çevirirse Müdessir süresindeki şu ayete masaddak olur:

“Onlara ne oluyor da aslandan kaçan ürkmüş yaban eşekleri gibi (halâ) öğütten yüz çeviriyorlar.”(Müdessir, 50-51)

Evet, “ene” den beklenen görev, matlup ve maksut hal, emin bir halife-i arz olarak Tevhid hakikatlerini tasdik etmektir. İman ile tevhid ile izân ile şehadet ve ubudiyetle kulluk görevini yerine getirmektir.

Evet, emanetin pek çok ciheti vardır. Din ve namus bize emanettir. Kur'an bize emanettir. Vatan bize emanettir. Bütün maddi-manevi değerlerimiz; ailemiz, çoluk çocuğumuz evlad-i iyalimiz de bize emanettir.

Her müminin "Emaneti haml etme noktasında neredeyim ve ne haldeyim?" kendi nefisini sığaya çekmesi icap eder.

ÜÇÜNCÜ NOKTA: "AHSEN-İ TAKVİM" SIRRIYLA İNSAN

İnsan mahlûkat içinde en güzel, en bedi ve en mükemmel bir şekilde yaratılmıştır. Yusuf Aleyhisselam güzeldi. İnsan ise "*Mahlûkatın Yusuf'udur.*" Bakın insanın cemaline, simasındaki tatlılığa, fitratındaki mükemmelliğe...

İnsanda hem sima ve suret güzelliği var. Hem de siret güzelliği var.

Cenab-ı Hak, insana anlama, idrak ve intikal güzelliği vermiş. Hem beyan ve mütalaa dirayeti, ruh asaleti, aşk muhabbeti, sevgi ve şefkat letafeti, af ve kerem zarafeti ihsan eylemiş.

İnsana verilen his ve duygulara, istidat ve kabiliyetlerin açılıma bakın! Bu nimetler ne kadar mükemmel ne kadar harika ne kadar müzicedir!

Bir an bundan beş bin sene gerilere gidin... Ormanda bir çocuğu düşünün... O çocuk en zayıf, en aciz ve perişan... Çakallar, kurtlar, kuşlar üç beş dakikada onu paralar, param parça ederler.

Hayalen şimdiye, şu ana gelin... Beş bin sene önceki kurtlar, kuşlar, ayılar, çakallar hep aynı yerde. Bir adım bile atamamışlar... Bir de insana bakın nereden nereye gelmiş!

Evet, adeta insan, koordinatları sonsuza ulaşan bir keyfiyette yaratılmış. Camiiyet sırrıyla bakınca, dünya insanı doyurmuyor. İnsan öteleleri istiyor. Ruh bekayı arzuluyor, ebediyeti kucaklamaya çalışıyor. İlanihaye devamda kıvam, kıvamda devam istiyor. Hem o devam ve bekayı, o saadet ve süruru gönül dostlarıyla birlikte paylaşmak istiyor.

İstiyor! Pek çok şey istiyor... İnsan arzular sarayı... İştahlar köşkü... Ama karşısına ölüm gerçeği çıkıyor. Şairin ifadesiyle "*herkes gelen ölüm, her eve giren ölüm*" insanı alıp götürüyor, bütün sevdiklerinden koparıyor, o anda bütün emeller ve arzular tükeniyor, bütün sevda ve hülyalar toprağa gömülüyor.

Peki! Ama hayat bu kadar mı yani? Ölüp gidecek miyiz? Ölümle her şey bitecek mi? Arzın halifesi, mahlûkatın efendisi olan şu insan yokluk çukurlarına mı atılacak, çürüyüp gidecek mi? kabirde farelere mi yem olacak?

Hayır! Ve asla...

Çünkü kâinatta abes ve israf yoktur. Cemil-i Zülcemal “ahsen-i takvimde” yarattığı insanı asla ve asla toprakta çürütmeyecektir.

Bu vesile ile bir sohbette yaşadığım bir hatırayı sizlerle paylaşmak istiyorum:

Bir gün bir genç **“Hocam! Bir şiir yazdım. Bakıp bir değerlendirme yapabilir misiniz?”** dedi. Yazdığı şiiri bana uzattı.

Baktım bir şeyler karalamış... Kâğıtta çok şey var ama şiir diye bir şey yok! Ne ahenk ne ölçü ne kafiye ne selaset... Kelimeler sarhoş, cümleler baygın. Her şey birbiri içine karışmış... Şiir değil tam bir aşure...

Bir an düşündüm. **“Ben bu gence ne diyeyim? Ne konuşayım?” “En iyisi bu gence takılayım, bir latife yapayım”** dedim içimden...

Kâğıdı elime aldım. **“Bu şiir öyle bir şiir ki...”** dedim. Baktım gencin ağzı gevşedi... Genç şiirini takdir edeceğini zan etti.

Birden ciddileştim. **“Bu şiir öyle bir şiir ki, bunu tutup çöp sepetine atasım geliyor.”** dedim. Kâğıdı elime alıp bürümeğe başladım. Genç, elimi tuttu. Hemen kolumdan yakaladı. **“Hocam ne yapıyorsun? Sakın ha! Ben bu şiire tam beş saatimi verdim.”** dedi.

Bu olay bana tam bir ders oldu... Âlemimde güzel düşüncelerin tecellisine kapılar açtı.

İnsanın fitratı bu! İnsan eserinin yok olup gitmesini istemiyor. Emeğinin çöpe atılmasına razı olmuyor.

Evet, O an kalbime bir mana düştü. “Şu kâinat kitabının en mükemmel, en belîğ ve en güzel şiiri, şah beyiti, en bercestesi olan şu insanı Cemil-i Zülcemal, Rahman-ı Zülkemat hiç yokluğa atar mı?”

Arzın halifesini, mahlûkatın efendisini, kâinatın bu nakş-i ekberini, bu mucize sanatını toprakta çürütür mü, hiç zayi eder mi?

Şu insanın zarafet ve letafetine, ahenk ve güzelliğine, tenasüp ve mükemmelliğine bakın! Bu mucize sanatı hiç toprağa gömer mi?”

Hususen Resul-u Ekrem’ini, Habib-i Edibini, “levlake” sırrına mazhar olan Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed Mustafa’sını (a.s.v) hiç yokluğa atar mı?”

Hayır ve asla!

Evet, insan saadet-i ebediye için yaratılmıştır. İnsan ebede gidecektir. Ebede mebustur...

Elbette o Rahman-ı Rahim, o Kadir-i Kerim, müştak ve mütefekkir, halis ve muhlis, arif ve abid, salih ve muttaki kullarını yokluk çukurlarına gömmeyecek, onları ebediyet ile namütenahi nimet ve ikramlarla mükâfatlandıracaktır. Onlar “*Halidine fiha ebeda!*” sırrı zahir olacaktır. İnşallah...

Evet, bütün bu açıklamalar gösteriyor ki, insan hayatının çok “MÜHİM VAZİFELERİ VE BÜYÜK MEZİYETLERİ VE KIYMETTAR FAİLERİ VAR.”

Bu vasıf ve nitelikler, bu sorumluluk ve faydalar asla zayi edilmeyecektir. İnsan bu insaniyet cevherini şeytanlara satmamalı, şuursuz nefsi emmarenin eline vermemelidir. Hayatını gayesiz, başıboş, şuursuz bir biçimde tüketmemeli ve gayr-i meşru isteklerin esiri ve zebunu olmamalıdır. Çünkü, “*İnsan, ipi boğazına sarılıp, istediği yerde otlamak için başıboş bırakılmamıştır.*”⁴

Evet, “Ve madem bu kâinat insan için halk edilmiş ve insan ise marifet ve muhabbet-i İlâhiye için yaratılmış. Ve madem bu kâinatın Hâlıkı, esmâsıyla sermedîdir. Ve madem esmâlarının cilveleri daim ve bâkî ve ebedî olacaktır. Elbette ve herhalde insan bir dâr-ı bekâyâ gidecek ve bir hayat-ı bâkiyeye mazhar olacaktır. Ve insanın kıymetini ve vazifelerini ve kemâlâtını bildiren, rehber-i âzam ve insan-ı ekmel olan Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâm, insana dair beyan ettiğimiz bütün kemâlâtı ve vazifeleri en ekmel bir surette kendinde ve dininde göstermesiyle gösteriyor ki: Nasıl kâinat insan için yaratılmış ve kâinattan maksud ve müntehap insandır. Öyle de, insandan dahi en büyük maksud ve en kıymettar müntehap ve en parlak âyine-i Ehad ve Samed, elbette Ahmed-i Muhammeddir.”⁵

BU MAKAMDA BİR SUAL AKLA GELMEKTEDİR:

Madem insanın böyle bir keyfiyet ve mahiyeti var. Camiyyet sırrına mazhar. Neden özellikle bu asırda bu külli hakikatler ve derin sırlar bir kısım insanların dünyasında yeterli ölçüde dem tutmuyor? İnsanlar hakikat ve marifet sırlarına karşı niçin bu derece lakayt ve gabi davranıyorlar? Bazılarının kılları bile kıpırdamıyor? Tepe taklak yaşayıp gidiyorlar? Neden böyle oluyor, niçin fitratlar maya tutmuyor? Nedir bunun hikmetleri ve sebepleri?

Bu sorunun muhtasar bir cevabını birkaç husus başlığı halinde sıralamak mümkündür.

Birinci Husus: Evvela kesin olarak bilmek gerekir ki, Allah-u Azimüşşan şu dünyada bizim hayatımıza ve rızıkımıza kefildir. AMA AKİBETİMİZE KEFİL DEĞİLDİR. Akıbetimizi bizim irademize ve tercihimize bırakmıştır. Bu itibarla din tercihtir. Din teveccühtür.

⁴ Sözler, RNK, s. 84

⁵ Lem’alar, RNK,s. 427

Hükmiyet budur: İnsanlar ahirette tercih ve teveccühleri, istikamet, ihlas ve samimiyetleri nispetinde muamele göreceklerdir.

Ölçü budur: “Ne doğrarsan aşan o gelir kaşığın.”

Evet, şu da var ki, müminler iman ve ibadetleri, salahat ve hizmetleri, himmet ve gayretleri, aşk ve şevkleri nispetinde sonsuz ebedi nimetlere gark olacaklardır. İnşallah...

Ama tercihini hak ve hakikatten yana kullanmayanlar, hakikate kör, marifete sağır, iman esaslarına karşı ebkem, lakayt ve laubali olanlar kendi iradeleriyle kendilerini ateşe atmış oluyorlar.

Evet, duyduğu ve işittiği, gördüğü ve bildiği halde zarara kendi rızasıyla girenlere şefkat edilmez. Acıılmaz.

İkinci Husus: ZAMAN AHİR ZAMANDIR.

Ahir zamanın dehşet ve şiddeti herkesi derecesine nispetle etkiliyor. Dalgalar dehşetli ve şiddetli... Tsunami her yeri vuruyor. Sahil-i selamete çıkmak için didinmek, çırpınmak, büyük gayret, çok ciddi hamiyet ve aşk-ı İslamiyet lazımdır.⁶ Asude bir iklimde dümenin başına oturmak, gemiyi yürütmek çok kolaydır. Asıl hüner dalgaların dağ gibi üzerimize geldiği şu ahir zamanda kaptanlık görevini icra edebilmektir.

Evet, “Zaman gösterdi ki Cennet ucuz değil, cehennem dahi lüzumsuz değil.”⁷

Üçüncü Husus: “MAHİYETTEN GAFLET” SIRRIDIR.

Bir çocuk kapıdan içeri girse... “Gel!” desem. Çağırsam o çocuğu... Sağ elimde dünyanın en kıymetli mücevheratı “kaşıkçı elması” var. Sol elimde bir tek çikolata...

Çocuk hemen çikolataya koşar. Neden? Çünkü çocuk “mahiyetten gafil” ... Hâlbuki sağ elimdeki mücevher kıyamete kadar gelecek bütün çocuklara yetecek kadar kıymettardır.

Evet, derinliğine tefekkür etmek ve azami teyakkuz ve dikkatle adım atmak lazım ve elzem. Çünkü bu asırda “çikolata zevkler” öyle çok ki! ... *O zevkler şehvani, hayvanî, şeytani, maddi, malayani, süfli...* Nefse çok hoş geliyor bunlar... İştahları kabartıyor. Daha ilerisi bu cazip, çekici çikolatalar tiryakilik yapıyor. Debisi kuvvetli, akıntısı dehşetli... Cazibesi ziyade... O dehşetli çarklar altında pek çok insan savrulup parçalanıyor.

⁶ Yurt dışında gençlerle bir sohbet meclisinde birlikte olduk. İman hakikatlerini derinliğine mütalaa etmeye çalıştık. Sohbetin sonunda bir genç “Hocam! Bizim hamiyetimi ayağa kaldıracak birkaç söz söyle! Unutmayalım. Kalbimize nakş edelim.” dedi. Ben de onlara dedim: “Yanmayan yakamaz! Tutuşmayan tutuşturamaz! İslam’ı dert edinmeyen müminlerin dertlerini çözemez!”

⁷ Mektubat, RNK. Hakikat Çekirdekleri, s.512

İşte o “çikolata zevkler” den birkaçı:

“Masa-Kasa-Nisa” iptilası...

Enaniyet davası, şöhret sevdası, şehvet belası...

Para hırsı ve menfaat mafyası... Varlık ve servet iştihası... “Yalan-talan-hıyanet” furyası...

Evet, rehavet ve gaflet, lakaytlık ve laubalilik, hayvani hisler ve şehvani tuzaklar, varlık sarhoşluğu ve süfli arzular içinde tepe taklak bir yıkılış, bir gidiş var. Ve bu asırda bir kısım insanlar inandığı halde göre göre, bile bile dünyanın aldatıcı fani zevklerini ahiretin baki lezzetlerine tercih ediyor.

Dördüncü Husus: “AKIBETTEN GAFLET” SIRRIDIR.

Bakin etrafınızdaki insanlara! Bir kısmının yaşam tarzına! Riya, şov, gösteri...

Sanki hiç ölmeyecek... Dehşetli bir hayat ve zevk sarhoşluğu var. Bu asırda başlar aşağıda ayaklar yukarıda! İnsanların bir kısmı kendinden habersiz, uykuda... Hülyalar ve sevdalar peşinde⁸...

Evet, “*Lübbü bulmayan kışır ile meşgul olur.*”⁹

Bağ ve bahçe sevgisi, varlık ve devletten gelen gurur ve enaniyet, uyutucu hevasatlar, sosyal medyanın korkunç bataklığı... Haz, hız, şehvet ve habis his ve duyguların kirli akıntısı alıp götürüyor insanları... Bu asırda insanlar ahiretini ve akıbetini ciddi manada düşünmüyor, düşünmek istemiyor. Ne âlemine girişse onunla yaşıyor, onunla oturuyor, onunla kalkıyor, Ölüm anında bile dünya takıntısı, iştah ve arzusu onu meşgul ediyor. Maalesef... Maddiyat, süfliyat ve malayaniyet onlara ölüm gerçeğini unutturuyor. Gamı ve tasası, saadet ve süruru tamamen dünyaya müteveccih oluyor, hatta sekeratta bile...

İşte Malatya’da yaşanan bir olay...

Adam yaşlı... Kaysı bahçeleri var. Ama kanser... Doktorlar eve götürün demişler. Yatağında son anlarını yaşıyor. Bütün aile fertleri başucunda... Sırtını yastığa dayamış. Yatağında doğruluyor sonra çocuk gibi hüngür hüngür ağlamaya başlıyor. En büyük oğlu 54 yaşında... Yanına yaklaşıyor. “*Ne oldu baba! Niye ağlıyorsun? Hastalığın şiddetinde mi ağlıyorsun?*” diyor.

⁸ Çocukluk döneminde, bizim ilçede yaşayan meczup bir zat vardı. Kimseyle konuşmazdı. Elinde iki tane taş vardı. Bu iki taş ile dolaşır dururdu. Girdiği meclislerde, özellikle kumar oynanan lokallere, çayhanelere girer. Önce elindeki iki taşı şiddetle birbirine birkaç kere vurur. Milletten dikkatini kendine çekerdi. İnsanlar ona dönünce, okkalı bir biçimde “**Tuuh!.. Tuuh!**” der, tükürürdü. Arkasından “**Ölüm var ölüm! Ölü de görün!**” der, çekip giderdi.

⁹ Muhakemat, RNK, s. 39

Babası kaşlarını çatıyor. “Ne hastalığı oğlum! Ben beş on dakika sonra öleceğim. Öleceğim ama bizim kaysıları kim sulayacak? Ben ona ağlıyorum.” diyor.

Evet, “Nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz. Nasıl ölürseniz öyle dirilirsiniz.”

“Tehir şeytandandır.” buyuruyor peygamberimiz. “Daha zamanı değil!” diyor pek çok insan... “Hele dur!” “Hele dur!” diye diye bir ömür bitiyor ve ansızın ölüm geliyor. Ve maalesef, düşünmüyor insan “bütün nimetlerden sorgulanacağını”¹⁰ ve “helalin hesabı var. Haramın azabı var.” gerçeğini...

Bilmiyor mu acaba insan: “Eşya gayesine hizmet etmezse, çöplüğe atılır.” hakikatini...

İşte gözlük... İşte şu su bardağı... Bunlar kırıldı. Param paça oldu. Ne yaparsınız? Süpürür, çöplüğe atmaz mısınız?

Güzel bir kaysı bahçeniz var. Bu sene hiç kaysı vermedi. “Ya sabır! der. İkinci seneyi beklersiniz. İkinci sene de bir tek kaysı yok! Üçüncü sene de kaysı vermezse, baltayı alır hiddet ve şiddetle bahçeye girer, kaysıları keser, biçer, odun yapar, odun pazarında satarsınız. Akıbet itibariyle o odunlar da ateş cehennemine düşer.

Gayesine hizmet etmeyen kaysı ağacı ateşe girerse, yaradılış gayesine hizmet etmeyen insan nereye girer? Nereye düşer? Düşünmek lazım. Aklını kullanmak lazım. Çünkü insan düşündüğü zaman insandır. Cenab-ı Hak Kur’an-ı Kerimde “Allah akıllarını kullanmayanları pislikler içinde bırakır.” (Yunus, 100) buyurmaktadır.

Evet! Durum bu! Vaziyet böyle!

Bu makamda şöyle bir soru akla gelmektedir:

Bu varta ve tehlikelerden kurtulmanın bir yolu, bir tarzı, bir metodu yok mu?

Evet vardır. O gözlük, o metot, o kurtuluş reçetesi “MANA-YI HARFİ” ile bakıştır.

Evet, bugün ülkemizin en ciddi ihtiyacı ve büyük meselesi budur. Bu noktada devlete, Milli Eğitim Bakanlığına, tüm eğitim ve öğretim müesseselerine ve anne ve babalara büyük görevler düşmektedir.

Daha açık ifade edersek, bütün okullarda müfredat programları “mana-yı harfi” bakışı ile yeniden baştan sona dizayn edilmeli, çok ciddi bir biçimde gözden geçirilmelidir.

Sosyal medyanın ateşi, gençliği helak ediyor, yakıp yıkıyor. Bir kısım gençleri elimizden alıyor. Ahlakı, aileyi, maddi ve manevi değerleri biçiyor, bombardıman ediyor.

¹⁰ “Sonra, o gün, size verilen nimetlerden mutlaka hesaba çekileceksiniz.”(Tekasür sûresi, 8)

Genç kuşakları bu belalardan kurtarmak için gerekli tedbirler zamanında ve ivedilikle icraata sokulmalıdır.

Özellikle eğitim ve öğretim programlarında “MANA-YI HARFİ” bakışı altında insan hayatının “mahiyet ve hakikati”, “hakiki hukuku”, “insanın Allah’a karşı vazife ve sorumlulukları” ve hayatın “hakiki saadet ve süruru” nün ne olduğu akıl, vicdan, kalp ve gönüllere çok ciddi bir biçimde ve sürekli bir şekilde nakş edilmelidir.

Bu dört mana, ekonomik kalkınma ve refah seviyesini artırma gibi hizmetlerden önce devletin gündeminde en ilk sıraya konulmalıdır. Aksi halde “Bad-ı harabı Basra!” zilletine düşebiliriz.

Evet, gençliği anarşi belasından, sefahat sevdasından, lakaytlık ve laubalilik ahvalinden kurtarmanın yol ve üslubu, metot ve uygulaması ancak ve ancak “mana-yı harfi” bakış açısıyla gerçekleştirilebilir.

Bu sıralanan noktaları; yani şu dört manayı kısaca şöyle hülasa edebiliriz:

DÖRDÜNCÜ NOKTA: NEDİR HAYATIN MAHİYETİ?

Hayatın mahiyeti, esmâ-i İlâhiyenin definelerini açan anahtarların mahzeni ve nakışlarının bir küçük haritası ve cilvelerinin bir fihristesidir.¹¹

İnsan mahiyet ve hakikat itibariyle kâinatın büyük hakikatlerine ince bir mikyas ve mizandır. Ve Hayy-ı Kayyûmun mânidar ve kıymettar isimlerini bilen, bildiren, fehmedip tefhim eden yazılmış bir kelime-i hikmettir.

Dikkat edilirse, bu son cümlede anahtar hükmünde üç kelime vardır: Cenab-ı Hakk’ın isimlerini “bilen, bildiren, fehmedip tefhim eden”...

Bu cümledeki mesajı açtığımızda şöyle bir hükmiyet karşımıza çıkmaktadır:

Bilmek: İlim,

Bildirmek: Tebliğ,

Fehmedip tefhim etmek (fehmedip: anlamak, kavramak; tefhim: anlatma, bildirme): Tahkiki anlama ve anlatma dirayetine yükselmek, diğer bir tabirle mütalaa ve müzakere ciddiyeti, tedrisatta derinlik...

Evet, hayatın bu tarzdaki hakikati bin derece kıymet kazanıyor ve bir saat devamı bir ömür kadar ehemmiyet alır.¹²

¹¹ Şualar, RNK, s. 70

¹² Şualar, RNK.S. 70

Demek ki, Esmâ-i ilâhiye ile ilgili hakikatlerde ilmen ve fikren derinleşmek, bu manaları tebliğ etmek ve mütalaa ciddiyeti içinde akıl, kalp ve duygularını nakş etmenin bir saat devamı, bir ömür kadar kıymet alır.

Evet, bu açılımın önemi üzerinde ciddiyetle durmak gerekmektedir. Malum Kur'an'ın lisanıyla, leyle-i kadr 1000 aydan daha hayırlıdır. 1000 ay yaklaşık 83 sene eder. O geceyi ihya eden bir mümin bir ömür kadar ibadet etmiş olur.

O gece, Kur'an indi... Kur'an'ın şerefine o gece kıymet kazandı. Bu kazanç bizi "zarf-mazruf" ilişkisine götürür. Bu bir kanun: Zarfın kadr ve kıymeti, itibar ve şerefi mazruftan kaynaklanır. Ramazanlarda fakir fukaraya "sadaka zarfı" dağıtılır. Birisi zarfa 100 lira koyar, bir başkası 1000 lira... Mazruf paha itibarıyla ne kadar ne kadar ağır ve kıymetli ise, o derece zarfa itibar edilir.

Tefekkür ufkumuzu biraz daha derinleştirmek mümkündür. Mesela, Mekke bir "zarf". Kâbe-i muazzama bir "mazruf" ... Mekke'nin kadr ve kıymeti içindeki mazruftan gelmektedir. Nitekim, Kâbe'de kılınan namaz başka yerlerde kılınan 100.000 namaza bedeldir.

Medine bir "zarf" ... Mescid-i nebevi "mazruf" ... Çünkü orada kâinatın incisi yatıyor. Mescid-i nebevi, Kubbe-i Hadra orada...

Evet, mücerret manada zaman ve mekânın bir kudsiyeti yoktur. Zaman ve mekân mazrufundan dolayı kıymet kazanır. Kur'an-ı Azimüşşan kadir gecesi indi. Geceyi 83 sene ile şereflendirdi.

Peki Kur'an-ı Azimüşşan bir müminin kalbine inerse ne olur?

Düşünmek lazım... Herhalde "İnsan-ı kâmil" olur.

Bu makamda çok önemli bir sırdan bahsetmek icab eder. O da şudur:

"Zaman" da bir zarftır. Zamanın da bir "yatay boyutu", bir de "dikey boyutu" vardır.

Yatay boyut, saniye, dakika saat, gün, ay, yıl ve asır olarak uzanıp gider.

Müdakkik müminlerin dünyasında matlup ve maksud dikey boyuttur.

"Dikey boyut" da çok derinlik vardır. Arifler ve kâmil insanlar genellikle hep dikey boyutta derinleşmişler.

Zamanın en küçük birimi "an" dır. Dikey boyutta asıl mesele, o "an-ı seyyale" nin içinde derinleşmektir.

Evet, o anın içine pek çok şey sığar. O an derinleştikçe derinleşebilir. Nasıl yani?

Şöyle:

O anın için önce ihlası koy... Sonra edep ve hayayı, sebat ve sadakati, iffet ve istikameti, itaat ve inkiyadı, tevekkül ve teslimiyeti koy...

O anın içine aşk-ı İslamiyet'i, dava-yı Kur'aniye'yi, hizmet-i imaniyeyi koy...

Sonra o anın içinde cevelana başla! Esmâ ve sıfat-ı ilahiyye'de tayeran, aşk ve muhabbet-i ilahiyye'de seyaran eyle...

Bu derinlik devam ederse, o zaman o "an"lar bereketlenir; maya tutar, kıvam ve keyfiyeti şuhudî bir keyfiyete insanı çıkartabilir. "Anınla ol... (kul ol)... Anınla O'nunla ol" sırrı zuhur edebilir.

Evet, "zarf-mazruf" ilişkisinin pek çok şeye şümülü vardır. Mesela birkaç misal: Akıl da bir zarftır. Kalb, ruh ve gönül de bir zarftır. Ömür de bir zarftır.

"Eyyah aldandık. Şu hayat-ı dünyeviyeyi sabit zannettik. O zan sebebiyle bütün bütün zayi ettik."¹³ dememek için uyanık olmak lazım ve elzemdir. Din, kalbin uyanıklığıdır. Aksi halde, şu güzeran-ı hayat bir gaflet uykusu olur, bir rüya gibi geçer. Şu temelsiz ömür elimizden sıyrılır, bir rüzgâr gibi uçar gider.

Evet, o anların en kıymetarı, en şerefli ve beka namına en ehemmiyetlisi ise, sekerattaki ölüm anındır. O anda derinlik olmazsa, sekerat zorlaşır. Akıbet meçhuledir.

Adamın biri, ölürken "Bitmeyen hülyaların saçlarını taradım. Ne kendime yar oldum. Ne başkasına yarandım." diye mırıldanmış. Öyle gitmiş...

"Zarf-mazruf" ilişkisinde bir başka önemli sır da şudur:

Eşyanın bir sikke-i itibarı vardır. Kuyumcuya gittiğimizde üst rafta altın bilezik ve yüzükler, orta katta gümüşten yapılmış takılar... Alt katta ise, bakır ve diğer maddelerden yapılmış eşyaları görürüz. İtibar önce altına, sonra gümüşe ve en sonunda diğer maden ve taşlardır. Aynen öyle de her bir ibadetin bir sikke-i itibarı vardır. Ya farzdır ya vaciptir. Ya müntahaptır. Hakeza... Bu sırra mebni peygamber efendimiz Hz. Ali'ye: "Ya Ali! Avam-ı nas nâfilelerle meşgul olurken sen farzlarla meşgul ol!" buyurmuştur.

Bu itibarla "iman hakikatları"ni tebliğ etmek farz bir ibadettir. Beş vakit namaz, ramazan orucu, zengine hac ve zekât farzdır. Bu farzlar yüzlerce nâfile ibadete müreccahtır.

¹³ Sözlür.RNK. s.232

BEŞİNCİ NOKTA: NEDİR HAYATIN HAKİKİ HUKUKU?

“Hayatımız Rabbânî bir mektuptur; kardeşlerimiz olan zîşuur mahlûkata kendini okutturur, Yaratanı bildirir bir mütalâagâhtır.

Hâlıkın kemâlâtını teşhir eden bir ilânnâmeliktir.

Hayatı yaratanın hayatla ihsan ettiği kıymetli hediyeler ve nişanlarla bilerek süslenip her gün tekerrür eden resmî küşatta mü'minâne, şuurdarâne, şakirâne, minettartarâne Padişah-ı Bimisâlin nazarına arz etmektir.¹⁴

Evet, hayat iki flama arasındaki bir yürüyüşe benzer.

Nasıl yürüyeceksin? Mesele bu!

Askerlik yapanlar bunu iyi bilir. Dik yürüyeceksin. Sağa sola kaymak, meyletmek yok! Göğüslerin askerlik şerefine taşlamış bir abidesi olacak. Adımların istikameti hedefleyecek. Gözlerini gayene kilitleyeceksin. Seri, vakur, izzetli bir yürüyüş...

Evet, insan hayatı da öyle olmalı...

İnsan nefesine seslenmeli.

Ey nefsim! Bir ömür boyu imanla yürü, istikametten sapma!

Ey nefsim! Şuur keskinliği içinde yürü, rehavet ve gafletle hayatını karartma!

Ey nefsim! Şükreden bir kul olarak yürü, lakaytlık ve nankörlüğe sapma!

Ey nefsim! Rabbine karşı minnettarane yürü, haddini bil, akıbetini karartma!

Evet, hayatın hakiki hukuku, hadsiz zîhayatların Hâlıklarına vâsîfâne tahiyatlarını ve şâkirâne tesbihat hediyelerini anlamak, müşahede etmek ve şهادetle ilân etmeye çalışmaktır.

Ve nihayet hayatın hakiki hukuku, elinden geldiği kadar azm ve gayretle lisan-ı hal ve lisan-ı kâl ve lisan-ı ubudiyet ile Hayy-ı Kayyûm olan Allah-u Azimüşşan'ın rububiyetine medar güzellikleri hayatında fiilen sergilemek, takva libasını giymek, kulluk şeref ve izzetini istikametle muhafaza etmek ve hayatını bir ömür boyu ihlas ve samimiyetle, şefkat ve merhametle, adalet ve ihsanla, yüksek hamiyet ve gayretle taçlandırmaktır.

---

¹⁴ Şualar, RNK.s.71

ALTINCI NOKTA: NEDİR İNSANIN HALIKINA AYİNE DARLIĞI?

Hayatımız hayatın Hâlıkına üç cihetle âyinedarlık eder:

Birinci vecih: İnsan hayatı, acz ve zaafıyla ve fakr ve ihtiyacıyla Hâlık-ı hayatın kudret ve kuvvetine ve gına ve rahmetine âyinedarlık eder.¹³

Evet, nasıl ki açlık derecesiyle yemeğin lezzet dereceleri ve karanlığın mertebeleriyle ışık mertebeleri ve soğğun mikyasıyla hararetin mizan dereceleri bilinir; öyle de, hayatımızdaki hadsiz acz ve fakr ile beraber hadsiz ihtiyaçlarımızı izale ve hadsiz düşmanlarımızı def etmek noktasında Hâlıkımızın hadsiz kudret ve rahmetini bilmek; sual ve dua ve iltica ve tezellül içinde Cenab-ı Hakk'ın hadsiz kudret ve rahmetini bilmek; sual ve dua ve iltica ve tezellül ile ubudiyet vazifesini anlamak ve almaktır.

İkinci vecih: Hayatımızdaki cüz'î ilim ve irade ve sem' ve basar gibi mânâlarıyla Hâlıkımızın küllî ve ihâtalı sıfatlarına ve şuûnâtına âyinedarlıktır.

Evet, insan kendi hayatında ve şuurlu fiillerinde bilmek, işitmek, görmek, söylemek, istemek gibi çok mânâlarıyla, bu kâinatın şahsından büyüklüğü derecesinde daha büyük bir mikyasta Hâlıkımın muhit ilmini, iradesini, sem' ve basar ve kudret ve hayat gibi evsafını ve muhabbet ve gazap ve şefkat gibi şuûnâtını anlamak, iman ederek tasdik etmek ve itiraf ederek bir mârifet yolunu daha bulmaktır.

Üçüncü vecih: Hayatımızda nakışları ve cilveleri bulunan esmâ-i İlahiyeye âyinedarlıktır.

Bu ayinedarlığı şöyle dile getirmelidir:

“Evet, ben kendi hayatıma ve cismime baktıkça, yüzer tarzda mu'cizâne eserler, nakışlar, san'atlar görmekle beraber, çok şefkatkârâne beslendiğimi müşahede ettiğimden, beni yaratan ve yaşatan Zât, ne kadar fevkalâde sehâvetli, merhametli, san'atkâr, lütüfkâr, ne derece hârika iktidarlı—tâbirde hata olmasın—maharetli, hüşyar, işgüzar olduğunu iman nuruyla bildim, tesbih ve takdis ve hamd ve şükür ve tekbir ve tâzim ve tevhid ve tehliil gibi fitrat vazifeleri ve hilkat gayeleri ve hayat neticeleri olduğunu bildim” demektir.

Ve hem, kâinatta en kıymetli mahlûk hayat olduğunun sebebini ve her şey hayata musahhar olmasının sırrını ve hayata karşı herkeste fitrî bir iştiyak bulunduğunun hikmetini ve hayatın hayatı iman olduğunu ilmelyakîn ile anlamaya çalışmaktır.”¹⁵

¹⁵ Şualar, RNK.s.72

YEDİNCİ NOKTA: NEDİR HAYATIN EN SAF LEZZETİ VE EN HALİS SAADETİ?

İmandır hayatın en safı lezzeti ve en halis saadeti...

İmandır saadetin menşei, kayyum değeri, gerçeği...

İmandır, sonsuz bir rahmet, namütenahi bir nimet, ebedi bir devlet...

Evet, saadet ikidir. Biri hakiki, diğeri mecazi...

Hakiki saadet, gerçek bir sürur iklimidir. Firdevsi bir sürur çemberidir. O çember “*iman-ilim-ibadet-ihlas*” ile yürür. Kemalini bulur.

Mecazisi saadet ise, bir seraptır... “*Bir üzüm yedirir, bin tokat vurur.*” doyurmaz. Tatmin etmez. Elem yüklüdür. Kıvamsızdır. Üzerinde “*fena*” damgası vardır. Yıkılıp gider, tükenip biter.

Evet, bir lezzet ki, tükeniyor, bitiyor, elden çıkıyor, zaman içinde tazelik ve taravetini muhafaza edemiyorsa o lezzete lezzet denilmez. Demek hakiki lezzet odur ki, hiç zail olmasın, elden çıkmasın. Çünkü devam olmayan şeyde lezzet yoktur.

Bir lezzet ki, içinde ayrılık ve firak elemi varsa, hicran ile yaralanıyor, kalbi mahzun ve mükedder kılıyor ise ona hakiki lezzet denilemez.

Bir lezzet ki, “kuvvetlerin bileşkeni” sırrına makes olamıyor; akıl, hem kalb, ruh, vicdan ve bütün duygu ve hislerin itminan ve inşirahına, saadet ve süruruna kuvvet veremiyorsa o saadete hakiki saadet denilemez.

Evet, hakiki lezzet odur ki, içinde nefsanî, şehvani, zulmani, hayvanî ve şeytanî tuzaklar olmasın. Ruhu sürurlara gark edebilsin. Kalbi firdevsi bir keyfiyete yükseltebilsin.

Evet, tarih boyunca krallar, şahlar, padişahlar hakiki saadeti, iktidar ve saltanatın içinde aramışlar. Bu rüya ve bu hülyanın hiç bitmeyeceğini, bu iktidar ve izzetin hiç tükenmeyeceği vehmetmişler. Ama zaman ve şartlar onları tekzip etmiş. Gün gelmiş, rakipler, düşmanlar, hain ve çapulcular, sahtekâr menfaatperestler, menfaat sinekleri o saltanatı yakıp yıkmış, o izzeti tersine döndürmüşler.

Sefihler, sarhoşlar, mey-horlar saadeti içki masasında, kumar kasasında, zevk-ü safâ bahçe ve sofrasında aramışlar. Ama o masalar yıkılmış, o kasalar boşanmış, o sofrâ ve bahçeler tarumar olmuş. Maksatlarının aksi ile tokat yemişler.

Bir kısım ekâbirler o saadeti, diktatörlükte, zalimane mülkî iktidarda, vurup kırmakta, yakıp yıkmakta, yıkıp kesmekte, iblisane ve deccalane ahvallerin içinde aramışlar.

Bulmuşlar mı? “Hayır!”

Zamanın ezici çarkları onları savurup yokluğa atmış. O zülüm abideleri, o cehennem kütükleri de devrilip gitmişler. Lanetle yâd edilmişler.

Evet, hakiki saadet odur ki, kalp ve gönüllere şifa olsun. Ruhlara firdevsi cennetleri yaşatsın. Kalpleri itminana, insanları ebedi zevk ve sürura gark eylesin.

Evet, ebediyeti kucaklamayan, sönüp giden, yanıp tükenen bir saadet, asla ve asla hakiki bir saadet olamaz.

Evet, Hz. Mevlâna ne güzel demiş: “Ben değilim o padişah, tahtan inip tabuta binen... Benim fermandaki yazı ebediyet ve ebediyete giden...”

Evet, ebediyettir insanı doyuran, imandır kalpleri tatmin ve vicdanları teskin eden, ruhları sürurlara gark eden...

Evet, iman ve hidayettir insanı Allah’a dost, Halil ve Habib kılan...

İman ve hidayettir en tatlı bir nimet...

İman ve hidayettir en halis ve en safi vicdanî bir lezzet...

İman ve hidayet, ruhun cennetidir.¹⁶ Firdevsi bir keyfiyettir.

ELHASIL, “Bu hayatın en saf ve hakiki lezzeti ve en halis saadeti imandadır.” Çünkü saadet, iman ağacının gölgesidir. İman inkişaf ettikçe saadet de kıvamın bulur. Kemalata gider. Demek “Hayat, Zât-ı Bâki-i Hayy-ı Kayyûm’a baktıkça ve iman dahi hayata hayat ve ruh oldukça hem bekâ bulur hem bâki meyveler verir. Hem öyle yükseklir ki, sermediyet cilvesini alır; daha ömrün kısa ve uzunluğuna bakmaz.”¹⁷ Vesselam...

KAYNAKÇA

- Nursi, B. S. (.....) Hakikat Çiçekleri. Mektubat. RNK Yayınları. İstanbul
Nursi, B. S. (.....) İşâratü'l icaz. RNK Yayınları. İstanbul
Nursi, B. S. (.....) Muhakemat. RNK Yayınları. İstanbul
Nursi, B. S. (.....) Lem’alar. RNK Yayınları. İstanbul
Nursi, B. S. (.....) Sözler. RNK Yayınları. İstanbul
Nursi, B. S. (.....) Şualar. RNK Yayınları. İstanbul
Nursi, B. S. (.....) Sözler. RNK Yayınları. İstanbul

¹⁶ İşâratü'l icaz, RNK. s.65

¹⁷ Şualar. RNK. S.73